

DE LANGSCHEPEN

Frans G. Bengtsson

De langschepen

Avonturen van een Viking met
de naam Rode Orm

VERTAALD UIT HET ZWEEDS DOOR
DR. P.M. BOER-DEN HOED EN LIA VAN STRIEN

Lebowski Publishers, Amsterdam 2014

Deze vertaling is mede tot stand gekomen dankzij een bijdrage van
The Swedish Arts Council

Oorspronkelijke titel: *Röde Orm*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Norstedts, Zweden, 1941 & 1945

© Frans G. Bengtsson, 1941 & 1945

© Vertaling uit het Zweeds: dr. P.M. Boer-Den Hoed, 1955/C. Hemker-
Boer en H.J. Boer en Lia van Strien, 2014

© Vertaling voorwoord: Gerda Baardman, 2014

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2014

Omslagontwerp: Dog and Pony

Omslagfoto: Shutterstock

Auteursfoto: Shutterstock

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 1858 7

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

Lebowski Publishers is een imprint van Dutch Media Books bv

Dit boek is ook leverbaar als e-book:

ISBN 978 90 488 1860 0

Inhoud

VOORWOORD – MICHAEL CHABON 9

PROLOOG – HOE HET TEN TIJDE VAN KONING HARALD
BLAUWTAND DE GESCHOREN MANNEN IN SKÅNE
VERGING 13

BOEK I – ZEEVAARDER IN HET WESTEN 17

De verre reis 18

1. Toste en zijn huishouden 19
2. Iets over de tocht van Krok en hoe Orm zijn eerste reis ondernam 28
3. Hoe ze zuidwaarts voeren en hoe er een goede gids werd gevonden 37
4. Hoe de mannen van Krok in het rijk van Ramiro belandden en ergens kwamen waar veel buit te halen was 50
5. Hoe het geluk van Krok tweemaal een keer nam en hoe Orm linkshandig werd 65
6. Van de jood Salaman en de heerseres Subaida en hoe Orm het zwaard Blauwtong kreeg 81
7. Orms tijd bij Almansur en hoe hij sloop ging met de klok van Sint-Jakob 100
8. Orms verblijf bij de monniken van Sint-Finnian en hoe er een wonder geschiedde te Jelling 120
9. Het midwinterfeest bij koning Harald Blauwtand 139
10. Hoe Orm zijn halsketting kwijtraakte 171

11. De toorn van broeder Willibald en hoe Orm een meisje ging vragen 182
12. Hoe Orm thuiskwam van zijn verre reis 191

In het rijk van koning Ethelred 207

1. Het gevecht dat bij Mældun plaatsvond en de gevolgen daarvan 209
2. Iets over geestelijke zaken 235
3. Over huwelijk en doop en het zilver van koning Ethelred 254
4. Hoe broeder Willibald koning Sven een bijbelspreuk leerde 273

BOEK II - THUIS EN IN HET OOSTEN 279

Orm op Gröning 280

1. Hoe Orm een huis en een kerk bouwde en van zijn roodharige dochters 281
2. De voorbereidingen voor het doopfeest van koning Haralds kleinzoon 289
3. Van de vreemdelingen die met zout kwamen en hoe koning Sven een hoofd misliep 296
4. Hoe Orm preekte voor de zoutkoopman 303
5. Over het grote doopfeest en hoe de eerste Smålanders gedoopt werden 311
6. Van vier wonderlijke bedelaars en hoe de meesters van Erin pater Willibald te hulp kwamen 323
7. Van de man die het zwaard van de koning der Zweden droeg en van de magister uit Aken en zijn zonden 338
8. De tweede zonde van de zondige magister en de boete die hem werd opgelegd 354
9. Hoe de magister naar de kalveren zocht en in een kersenboom zat 361

10. Van de kunsten van de vrouwen bij de Kraka-steen en hoe het zwaard Blauwtong beschadigd werd 374
11. Van Toke Grågulleszoon en het ongeluk dat hem overkomen was; en van een noodlottig geschenk van de Finnvedingen 388
12. Het ding bij de Kraka-steen 399

Het Bulgaarse goud 433

1. Van de ondergang van de wereld en hoe de kinderen van Orm opgroeiden 435
2. De man uit het Oosten 450
3. Het verhaal van het Bulgaarse goud 459
4. Hoe ze beraadslaagden over het halen van het goud 480
5. Hoe ze naar de stad Vi op Gotland voeren 488
6. Hoe ze naar de Dnjepr roeiden 503
7. Wat er bij de stroomversnellingen gebeurde 520
8. Hoe Orm Svarthöfde loskocht en een oude vriend ontmoette 533
9. Van de thuiskomst en hoe Olof Zomervogel beloofde christen te worden 550
10. Hoe ze met de dwaze magister afrekenden 561
11. De jacht van de grote honden 570

VOORWOORD

In mijn lezende leven ben ik maar drie keer iemand tegengekomen die *De langschepen* kende, en alle drie vonden ze het net zo schitterend als ikzelf. Vier op vier: uit die kleine, maar onweerlegbare steekproef durf ik wel te concluderen dat deze Zweedse roman uit de Tweede Wereldoorlog iedereen die de kans krijgt het te lezen een onvergankelijk genot zal bezorgen.

De langschepen is een verslag van drie denkbeeldige maar geloofwaardig beschreven zeereizen (onderbroken door een zeldzaam veelbewogen verblijf thuis) van de listige, vindingrijke, onsentimentele en licht hypochondrische Noorman 'Rode Orm' Tosteson; een soort *Argos* in romanvorm, aan boord waarvan – als de helden uit een grootse periode – alle strategieën van alle Europese schrijvers uit de vorige eeuw bij elkaar komen – zo niet voor het eerst, dan misschien wel voor het allerlaatst. De Dioskouren van het negentiende-eeuwse realisme, feitelijke precisie en alle-daags detail, kiezen hier het ruime sop samen met nationalisme, mediëvalisme en exoticisme onder de vlag van de negentiende-eeuwse romance – maar onder de heroïsche bemanning die bij Frans Bengtsson in diens enige fictiewerk heeft aangemonsterd, bevindt zich ook ironie, meedogenloos maar mild als Dickens, een scepsis en een esprit een Stendhal waardig en de herculische, machtige maar lichtvoetige verteldrang van Alexandre Dumas. Evenals de ene helft van alle grote Europese romans is *De langschepen* dik, bloederig en breed uitwaaierend, een verhaal over oorlog, krijgsbuit en de heldendaden van mannen en koningen; net als de andere helft van die romans is het ook intiem en huise-

lijk: het draait om de seizoenen, het dorp, de boerderij, huwelijk en geboorte, vrouwen die dwars door de grote pretenties van de mannen en de bloeddorstige koningen heen kijken.

Het boek biedt dan ook – zoals men mag verwachten van een roman die bij alle lezende mensen overal ter wereld in de smaak zal vallen – voor elk wat wils, en als het tot nu toe een kwijnend bestaan in antiquariaten heeft geleid, dan is dat niet de schuld van de auteur, Frans Bengtsson, die – net als elke betrouwbare, capabele, sympathieke kameraad in een grote roman, een groot avontuur of een grote avonturenroman – in de loop van het verhaal een vriend voor het leven wordt. Bengtsson herschept de wereld uit het jaar 1000, gezien door de ogen van de noordelijkste bewoners daarvan, met veelzeggende details, een overtuigend historisch perspectief, een diep inzicht in de menselijke ijdelheid en het niet aflatende enthousiasme van de geboren verteller – maar bovenal, en dat is de opmerkelijkste van de vele deugden van dit boek, met een intieme afstandelijkheid, de distantie van een buurman, een oprechte ironie die tegelijk oeroud als postmodern aandoet. Het is die scherpe toon van iemand die zich geen oor laat aannaaien, extravagant, mild en toch wreed, die deze roman zijn unieke smaak geeft, de droge humor die de liefhebbers van dit boek zo goed bevalt. Hoewel het verhaal – dat uit twee delen bestaat die elk op hun beurt uiteenvallen in twee delen die zich over meerdere jaren uitstrekken – een episodische indruk maakt, zijn alle componenten geconstrueerd uit het goede hout van heldendichten, volksverhalen en verrukkelijke reisverslagen, en naarmate de held ouder wordt en zijn leven overziet, draagt dat episodische karakter uiteindelijk bij aan het gevoel dat je de waarheidsgetrouwe weergave van een lang, avontuurlijk mensenleven leest en geen samenraapsel van sagen en sterke verhalen.

Voeg daarbij nog de speelse benadering van het christendom en de plus- en minpunten daarvan in vergelijking met de islam en vooral met de oude godsdienst van het noorden (hoewel die speelsheid niet verhuult dat de auteur diepe maar lichtvoetig ver-

woorde gedachten heeft over ethiek, de zin van het bestaan en het leiden van een goed leven) en de verrassende aanwezigheid van een sympathiek Joods personage in een Zweeds Vikingverhaal, en we zien een voortreffelijke, verrassende roman die allang een prominente plaats in het pantheon van de avonturenroman, ja, van de wereldliteratuur had moeten hebben.

Het moet dus wel de schuld van de wereld zijn, die, zoals iedere lezer van *De langschepen* kan bevestigen, zijn schatten ondanks hun glans begraaft en zijn plezier eerder zoekt waar de kans het kleinst is dat hij het er zal vinden. Zelf maakte ik kennis met *De langschepen* toen ik een jaar of veertien, vijftien was, door toedoen van een ware avonturierster, Gail Cohen, de zus van mijn moeder. In de late jaren zestig was ze met vele anderen van haar rusteloze generatie geestelijke Vikingen uit een buitenwijk in Maryland naar Californië getrokken, waar ze verliefd werd op een rondreizende jonge Deen die haar meenam naar Denemarken, waar ze twintig jaar is gebleven. Bij een van haar bezoeken gaf ze me een Britse pocket van uitgeverij Fontana die ze op het vliegveld in Kopenhagen had gekocht, deels omdat het verhaal zich in haar tweede vaderland afspeelde en deels omdat de rest van het aanbod haar niet aansprak. ‘Het is écht goed,’ verzekerde ze me, en ik zou al snel ontdekken dat haar oordeel, dat ik in de jaren daarna vaak tegen andere geluksvogels zou herhalen, juist was. Het avontuur van Gail zelf eindigde in Amerika, door kanker. Toen ze erop terugkeek zag ze, net als de meeste andere ware avonturiers, vreugdevolle ogenblikken, flitsen van goud en toevallige gebeurtenissen zoals die waarbij ze dit boek in handen kreeg. Maar ik vrees dat ze ook net als de meeste avonturiers – en anders dan Bengtssons held, die uit een geslacht van geluksvogels stamt – ook verdriet zag dat de vreugde overvleugelde, vuil dat de schatten bedolf en ongeluk waar het geluk uiteindelijk niet tegenop woog.

Dat is natuurlijk het grote voordeel van lezen boven datgene wat we ‘de werkelijkheid’ noemen. Het avontuur is een gerecht

dat je het beste mee naar huis kunt nemen om het daar in alle rust tot je te nemen.

Je begint nu aan je maaltijd, aan je reis met Frans Bengtsson, Rode Orm en de rusteloze geest van mijn tante, en ik groet je, ik zeg je vaarwel; hoewel ik het net voor de vierde keer heb gelezen, benijd ik je het genoeg dat je aan *De langschepen* gaat beleven. Als je bij het bitterzoete, maar vooral zoete, slot bent, zul je je reisgenoot, je metgezel in het avontuur aankijken en bij de oude goden zweren zoals ik nu: dit is een ongelooflijk goed boek.

Michael Chabon

PROLOOG

Hoe het ten tijde van koning Harald Blauwtand de geschoren mannen in Skåne verging

Vele rusteloze mannen trokken met Bue en Vagn weg uit Skåne en het verging hun slecht in Hjörungavåg; anderen trokken met Styrbjörn mee naar Uppsala en sneuvelden daar met hem. Toen de thuisblijvers hoorden dat ze maar weinigen terug hoefden te verwachten, werden er treurverzen voorgedragen en gedenksteden opgericht, daarna waren alle verstandige mensen het erover eens dat het ook wel goed was zo: men hoopte dat er rustiger tijden zouden aanbreken en dat er minder land met zwaard en bijl bevochten zou worden. Goede jaren volgden, met zowel rogge als haring, en de meesten waren tevreden; degenen die vonden dat het gewas maar langzaam groeide, trokken naar Engeland en Ierland, waar ze een rijke buit vonden. Velen bleven daar.

Nu waren er vanuit het land van de Saksen en vanuit Engeland geschoren mannen naar Skåne gekomen om de christelijke leer te prediken. Ze hadden heel wat te vertellen en aanvankelijk waren de mensen nieuwsgierig en luisterden ze graag naar hen. De vrouwen lieten zich met genoegen door de vreemdelingen dopen en namen het witte hemd dat hun geschonken werd graag aan. Maar al gauw hadden de vreemdelingen geen hemden genoeg meer en de mensen luisterden niet langer naar hun preken, die ze vervelend vonden en weinig geloofwaardig. Bovendien spraken ze een hakkelend taaltje dat ze in Hedeby geleerd hadden of op de eilanden in het westen, waardoor het leek of ze het verstand van een kind hadden.

Het kersteneen vlotte daarom niet zo, en van tijd tot tijd werden de geschoren mannen, die veel over vrede spraken en die zich bo-

venal vurig afzetten tegen de goden, door godsdienstige mannen gegrepen en in heilige esdoorns opgehangen of ze werden door pijlen getroffen en aan de vogels van Odin geofferd. Anderen drongen door tot in de noordelijker gelegen bossen van de Göingen, waar men zich minder met de goden bezighield. Ze werden met gejuich ontvangen en gebonden naar de markten in Småland gevoerd, waar ze geruild werden tegen ossen en bevervellen. Als slaven van de Smålanders lieten sommigen hun haar groeien, ze waren verbolgen op Jehova en werkten hard voor de kost, maar de meesten wilden de goden nog altijd omverwerpen en vrouwen en kinderen dopen, liever dan dat ze stenen uit de grond haalden of koren maalden. Ze bezorgden hun meesters zoveel last dat de Göingen voor een volkomen gezonde priester algauw niet eens een paar Smålandse ossen van drie jaar konden krijgen zonder zout of baai op de koop toe te geven. Toen hadden ze in de grensstreken met de geschoren mannen niet veel op.

Op een zomer werd in het gehele Deense rijk het bericht verkondigd dat koning Harald Blauwtand de nieuwe leer aanvaard had. In zijn jonge jaren had hij al eens een poging gedaan – hij had er toen algauw zijn bekomst van gehad – maar nu was hij werkelijk bekeerd. Want koning Harald was oud en hij had al geruime tijd ernstig last van zijn rug, zodat hij aan zijn bier en zijn vrouwen weinig genoeg meer beleefde. Knappe, door de keizer gezonden bisschoppen hadden hem nu gewreven met berenvet, waaraan met de namen van de apostelen een bijzondere kracht gegeven was, ze hadden hem in schapenhuiden gewikkeld en hem in plaats van bier gewijd kruidennat te drinken gegeven en ze hadden kruistekens tussen zijn schouders geslagen en vele duivelen uit hem gebannen, totdat de pijn over en de koning gekerstend was.

De mannen Gods hadden hem daarbij voorspeld dat nog erger ellende hem zou treffen als hij weer aan de goden zou offeren of blijk zou geven van lauw geloof. Toen koning Harald weer op de been was en een jonge Moorse slavin tot zich genomen had die Olof met de Edelstenen, de koning van Cork, hem als een

bewijs van zijn vriendschap gezonden had, beval hij daarom dat alle mensen zich moesten laten dopen. Hoewel die woorden zonderling klonken uit de mond van een man die zelf van Odin afstamde, gehoorzaamden velen aan zijn bevel, want hij had lang en gelukkig geregeerd en daarom heel wat te zeggen in zijn land. Degenen die de hand aan priesters sloegen, strafte hij uiterst streng; op de vlakte van Skåne nam daarop het aantal priesters toe en er werden kerken gebouwd. De oude goden raakten geleidelijk in onbruik, behalve bij gevaar op zee of als het vee ziek was.

Maar in Göinge werd er hartelijk om gelachen. Want de mensen in de bossen aan de grens lachten gemakkelijker dan de verstandige mensen op de kleigrond en om de bevelen van de koning lachten ze wel het allermeest. In die streken waren er maar weinigen wier macht zich verder uitstreckte dan hun rechterarm en het was een flink eind van Jelling naar Göinge, zelfs voor de machtigste koningen. Vroeger, ten tijde van Harald Hildetand en Ivar Vidfamne en nog verder terug, waren de koningen dikwijls naar Göinge gekomen om in de grote wouden op wilde runderen te jagen, maar zelden voor iets anders. Nu waren er geen wilde runderen meer en daarmee was er aan de bezoeken van de koningen ook een eind gekomen. Als een koning zich nu eens opwond over ongehoorzaamheid of een slechte belastingopbrengst en met zijn komst dreigde, dan was het antwoord dat de wilde runderen zich nog niet hadden laten zien, maar zodra dat het geval was zou men een boodschap sturen en de koning met alle genoeg ontvangen. De grensbewoners kenden daarom sinds jaar en dag het gezegde dat zo lang de wilde runderen wegbleven, er ook geen koning bij hen langs zou komen.

Zo bleef in Göinge alles bij het oude en werd het daar niets met het christendom. De priesters die erheen probeerden te gaan, werden nog altijd over de grens verkocht, al zouden sommige Göingen ze liever meteen maar doodslaan en de oorlog verklaren aan Smålandse gierigaards in Sunnerbo en Allbo, die zo'n slechte prijs betaalden dat er toch niets aan te verdienen viel.

BOEK I

ZEEVAARDER IN HET WESTEN

DE VERRE REIS

Toste en zijn huishouden

Aan de kust woonden de mensen in dorpen. Dat was om in hun onderhoud te voorzien en om veiliger te zijn, want vaak genoeg probeerden Vikingen die met hun schepen Skåne rondden aan land te komen om te plunderen. In het voorjaar waren het vertrekkende mannen die op een voordelige manier aan verse proviand wilden komen, in het najaar degenen die met lege handen van hun plundertochten terugkeerden. Werden er 's nachts aan land gekomen benden gesignaleerd, dan werd er op de hoorn geblazen om de buren te hulp te roepen. In een gelukkig dorp veroverden de thuisblijvers zelf weleens een schip of wat onvoorzichtige vreemdelingen, zodat ze hun uitgevaren dorpsgenoten een aardige buit konden tonen wanneer de drakenschepen thuiskwamen voor de winterrust.

Maar rijke, fiere mannen die een eigen schip hadden, vonden buren maar lastig en woonden het liefst op zichzelf; waren ze op zee, dan werden hun hoeven verdedigd door betr ouwbare mannen die thuis waren gebleven. In de streek van Kullen woonden veel van zulke machtige mannen; de rijke boeren daar heetten hoogmoediger te zijn dan die in andere streken. Waren ze thuis, dan hadden ze geregeld ruzie, hoewel de verschillende hoeven ver genoeg uiteen lagen. Dikwijls waren ze echter weg, want van kinds af aan keken ze uit op de zee die ze als hun eigen grond beschouwden en wie hen daar tegenkwam had zichzelf te danken.

In die streek woonde een boer die Toste heette, een gezien man en een groot zeevaarder. Hoewel hij al op leeftijd was, was hij nog altijd hoofdman op zijn schip en voer hij iedere zomer

naar vreemde landen. Hij had familie onder de Vikingen die zich in Limerick op Ierland gevestigd hadden; daar ging hij heen om handel te drijven en om er de hoofdman, een afstammeling van Lodbrok, te helpen belasting te innen van de Ieren en van hun kloosters en kerken. Voor de Vikingen op Ierland was het vet wat van de soep sinds Muirkjartach met de Ieren jassen, de koning van Connacht, met zijn schild naar de zee het eiland was rondgetrokken, want de Ieren verdedigden zich inmiddels beter dan vroeger en waren bereid om hun koning te gehoorzamen. Het kostte heel wat moeite om de belasting los te krijgen; zelfs kloosters en kerken, die vroeger gemakkelijk te plunderen waren, hadden nu hoge stenen torens gebouwd, waarin de priesters zich met hun schatten verscholen en waar ze met vuur noch wapens bereikbaar waren. Toste mannen meenden daarom veelal dat ze de steven beter naar Engeland of Frankrijk konden wenden, waar goede tijden werden beleefd en met minder moeite meer te winnen was, maar Toste liet alles het liefst zoals het was, hij vond zichzelf te oud om zijn geluk te beproeven in landen waar hij zich niet thuis voelde.

Zijn vrouw heette Åsa en kwam uit de bossen. Ze was goed van de tongriem gesneden en had nogal karakter. Toste zei weleens dat ze met de jaren niet bepaald zachtaardiger leek te worden, zoals bij mannen meestal het geval was, maar ze was een flinke huisvrouw en als Toste weg was, bestierde ze de boerderij uitstekend. Ze had hem vijf zoons en drie dochters geschonken, maar met de zoons was het niet zo voorspoedig gegaan. De oudste was als jongeman omgekomen op een bruiloft toen hij, vrolijk van het bier, had willen laten zien dat hij op een stier kon rijden; de tweede was op zijn eerste reis tijdens een storm overboord geslagen. De grootste ellende hadden ze echter met de vierde gehad, die Are heette. In de zomer dat hij negentien jaar was, had hij de vrouwen van twee van hun burens zwanger gemaakt terwijl hun mannen in het buitenland waren. Dat had niet alleen tot de nodige verwickelingen en grapjes geleid, maar had Toste toen de mannen thuiskwamen bovendien op kosten gejaagd. Are was somber en